

Культура і Побут

№ 45

Субота, 17-го листопада 1928 р.

№ 45

Стежка на бульвар

Я. Гримайло

У нас обмаль коштів. У нас паперова криза. В той же час у нас на першій черзі завдання культурної революції — створення й розвинення нової високої пролетарської культури.

Один з шляхів до виконання цього завдання — література (не всяка, звичайно), зокрема періодична.

Це — теоретичні передумови.

Практично: кількість періодичних українських видань збільшилась на журнал «УЖ» («Універсальний Журнал»).

Так би мовити «діалектика». «Теза й антитеза». — А по суті — дивне й шкідливе безглуздя.

Передивимось уважно весь журнал з титулки і до останньої сторінки. Зробимо це не дуже легку роботу з єдиною метою: оскільки можливо відбити охоту у пролетарського читача пророблювати її з наступними числами УЖ'а.

Титульна сторінка точно повторює сторінку одного з останніх чисел «Глобуса»: хлопчик-газетяр тримає журнал, на якому знову хлопчик-газетяр тримає журнал, і т. д. Ріжниця полягає в тому, що в «Глобусі» це зроблено засобом дуже вмілого фотомонтажу, а в УЖ'і — намальовано шаблоново й нездарно.

Далі — редакційне оголошення. Редколегія рівно на $\frac{2}{3}$ складається з колишніх «академіків» а на $\frac{1}{3}$ з «незалежних» газетних робітників. Відповідальний редактор теж належить до останньої категорії.

«Зміст» окремо не викладаю, відзначаючи лише недогляд, за яким він викриває редакційну тайну псевдоніма автора «Книжкової Вітрини» — «О. Б.».

На першій сторінці — портрет нового генерального секретаря ЦК КПУ тов. О. Косіора. Цей факт відзначити варт: надто «пікантно» звучить багачко де-чого в журналі саме коли, прочитавши журнал, згадуєш таку його першу сторінку. — Теж очевидно «діалектика».

Перший значний твір, що з нього починається перше число першого на Україні «Універсального Журналу», — є твір В. Вражливий «Молодість». Почесно і відповідально покладення, що його цьому творові надала редакція УЖ'а, притягає до нього особливу увагу.

Спочатку — форма, бо її цілковита невдачість і слабкість кидається в очі з перших же рядків.

«Коли хазайка дуже обридла, то тоді ми, обережно й тихо ніби нас хто підслухав (підкреслення поєдинок мов, Л. С.), оповідали казку. Вакула... олкашлювався і починав. Слова в нього були повільні і важкі, він раніше працював молотобойцем, і, через те мабуть, вони падали на голову спитілої і трохи зляканої хазайки, як удари молота...»

Це цитата з самого початку. І вже в ній слівні ми маємо цілий букет всяких формальних хиб: синтаксичні помилки («підслухав» замість «підслухував»; «працював молотобойцем», замість «працював за молотобойця»), і неграбість побудови фрази («то тоді»), і невміння викладу («ми» оповідали казку, а далі зараз же виявляється, що оповідав її один Вакула), і шаблонність образу («слова падали, як удари молота...» доречі казка оповідалася «обережно й тихо»)...

Для такої маленької цитати досить, аж надто. Молодий письменник Вражливий, обраний УЖ'ем за «передового», — просто не вміє писати.

Це, звичайно, не диво і трапляється багато в ким. Значно дивніше, що редколегія з $\frac{2}{3}$ «академіків» не подбала навіть виправити

мову. Отже маємо: «затримати подовше», «жили впроголодь», «обід... попадав у наш шлунок» (один?), «найгірше приходилось», «не всміяв» (це, значить, «не встигав»), «не висів» (що значить «не вистиг»), «цілі бугри гразі», «заблестіла вода» і т. д. і т. д.

Далі розібрати формальні досягнення цього твору не варт. Звернімося, отже, до змісту. Троє радянських студентів-пролетарів живе у якоїсь «хазайки». Грошей вони не платять, але хазайка по міліцію не йде, бо в неї самої таємний притулок роспусти, а її коханець-провізор торгує кокаїном.

Свідомі студенти-пролетарі, дуже хороші, за автором, юнаки, добре це знають і — теж по міліцію не йдуть. І автора це ніяк не дивує: за свою «лояльність» його герої мають безкоштовно кімнату. — Знов-таки, маємо «діалектику» — якусь специфічну, уживську «діалектику», що вона, однак, давно знайома і називається, звичайно, інакше: міщанство...

До хлопців ходить комсомолка Наташа. Дуже теж, звичайно, хороша дівчина. Хлопці не то що люблять її, але вони «закохані» у це прудке гнучке тіло і милуються «оголеними руками» і «рожевими литками стрункої ноги». — Ну, річ звичайна, без «гнучкого тіла» та «литок» — не проживеш. Ніжка «художність» не врятує оповідання, розраховане на міщанську аудиторію, без допомоги цих перевірених засобів.

Молодь веде розмови про ролі жінки в суспільстві. З трьох хлопців тільки один сперечається з поглядом решти, що до її «місця біля дітей і на кухні», але... і цей «син слесаря» робить це тільки тому, що він «найхитріший». Славіти хлопці, словом...

Потім у дворі починаються події. Провізор привозить якусь красиву жінку. Студент Вакула показує їй на двох пудових гирих свою силу (надзвичайно оригінально!) і робиться її коханцем.

Далі йде трагедія. До двору з'являється якась п'яна жінка і лякає провізора. На другий її візит виявляється, що провізора (і студента Вакулу) коханка отруїла свого чоловіка за допомогою провізора і п'яної жінки. Підчас цієї сцени студенти соромливо ховаються до кімнати, а вікна якої бачуть, як двоє міліціонерів ведуть всіх трьох злочинців до району...

Того ж дня з'явилась комсомолка, що вона було припинила ходити до хлопців підчас їхнього захоплення провізоровою коханкою. Ще за три дні герой Вакула... жениться на комсомольці.

Далі автор ставить три крапки і пише таку фразу: «Так кінчається молодість»... Це — справжня-таки перлина. Якраз такий кінець, що достойно неграбно може «увічнити» такий неграбний твір...

Але, звичайно, справа не тільки в неграбності та нездарності: бути нездарним — «право кожного». Справа перш за все в тій «сміливості», з якою цей твір названо «Молодість», справа в тому, що оповідання розказує саме про нашу сучасну пролетарську молодь, що автор поставив її в оточення наймерзнішого бруду (і морального, і фізичного: автор не ступився на описи «бугрих гразі» в кімнаті студентів) і продемонстрував... прекрасні здатності цієї молоді до мирного співжиття з цим брудом...

Образлива й огидна річ, що ці її якості збільшуються ще її «пролетарським» змістом (адже у нас дуже часто вважається, що оповідання про пролетарів є тим самим пролетарським), та нездарність і безпорадність автора, як письменника...

Вітри хмарок бавовняні куделі
Що ті шуліки—

гонять та клюють...
... Впаде бузковий вечір на панелі.
Але бузок не зацвіте в гаю...

Дарма вночі я вікна одчиняю...
Дарма благають стомлені вуста...
Лише:—

дзвінки і цокоти траваю...
Холодні літери...
Холодного листа.

А чув, що ночі—щедрі і багаті—
На сні...
Пригоди...
Голубі гаї...
Чому б оце не задзвеніть в кімнаті
Кришталній пісні—голосу її.

Чому б оце...
... Лиш відхиливши двері...
Не підійти... нечутно... наче б тінь...
Шумять вітри—ці пустуні у сквері
З дерев здерають сукні золоті.

Та ще хмарок бавовняні куделі—
Що ті шуліки—
гонять та клюють...
... Впаде бузковий вечір на панелі,
... Але бузок не зацвіте в гаю...

Це — початок УЖ'а — журналу для масового читача. (Адже він «універсальний»).

Річ ясна, що «універсальність» таких творів, як тільки розглянений, мусить бути значно зуженою: місце їм в «універсально-міщанських» журналах, коли, звичайно, визнають право на існування за подібними журналами. Для міщанина тут є все що він потребує: і «литки», і «жарти», що дозволяють собі чоловіки з жінками на ліжках, і кохання, і адюльтер, і вбивство, і кокаїн, і, врешті, класичний кінець — шлюб двох «позитивних» героїв...

Вірш Влизька «Рейд» — теж добрано до стилю журналу. Влизько, що досить часто береться до тем актуальних і соціально-потрібних, тут виступає цілковитим «академіком»: вірш не має жодного актуального змісту — зразок «мистецтва для мистецтва». Що до форми, то, навіть, не вгадуєш кількох дуже сумнівних місць, — її ніяк не можна вважати за нове досягнення поета...

На черзі «Тайме» М. Йогансена. Це просто переказ від першої до останньої сторінки одного номеру цієї газети. Переказ, на жаль, «коздоблено» (правда, дуже малою мірою) нерсональними сентенціями та дотепами автора. Сентенції здебільшого просто малоцікаві, а деякі не позбавлені ляпсусів. Наприклад, автор за зразок лицемірного «патаку» на абортний притулок наводить назву родильного дому: «London House of Twilighi sleaf» — «Лондонський дім приміркового сну»... Це мовляв, «спосіб м'ягчити поменклатуру». Потім раптом додає: «здається, втім, що це якийсь новий медичний засіб»...

Поясню, що ніяких «м'ягчень», та буржуазного лицемірства тут якраз немає. Засіб гіпнозичною переведення свідомості жінок перед пологами до стану «приміркової» вживається, не знаю точно скільки, але не менш за 20 років.

Неприємне враження справляють і деякі «дотепи» автора. Автор оповідає про якийсь оголошення: «Ви можете пожертвувати 20

фунтів (200 карб.): на ці гроші преосвященний суперинтендент (щось на штиб архієпископа) улаштує 700 обідів для бідних... До цього автор додає в дужках: «І сам не пропаде»...

Ціна такому «дотепу» — копійка. І зовсім не те треба було б підкреслити, що, мовляв, архієпископ крадує доручені їм «філантропійні» гроші. (Це взагалі річ сумнівна — архієпископ без того є досить цілком законним, мейнстрімним розкішником) — але варт було б промонітувати самий факт широкого розвинення християнської і капіталістичної «філантропії», підкреслити вселицьке «любови до бідних» в країні величезного злиску трудящих і т. д. — Автор обмежується дотепом (правда, ідеологічно-витриманим).

Коли б викинути всі персональні елементи нарисів, то лишився б, хоч і трохи нудуватий, але корисний конспект тривожної буржуазної газети. Жаль, що автор цього не зробив і «прикрасив» фактичний матеріал оздобами такого татунку, що вони дозволяють його нарисові майже не «випадати» з загальної стилістики журналу...

Далі йде «сторінка гумору» передрукована з невідомих причин з львівського журналу «Світ».

Прийми вміщення цієї сторінки і взагалі невідомі. Що це «дотеп», то перлина з якогось дитинячого міщанського «Луга», чи «Родина». Проміж: «Чоловік роздумує: Моя дружина важить 150 фунтів. Щороку їде до курорту і тратить 15 фунтів. За десять років буду мати епоху!»... Ще одно: сьогодні вперше пробудився я від будильника. — Такий пошарпанний? — Та ні: жінка влучила мене тим будильником в голову... Досить...

Сміється громадяне-масові читачі УЖА! — Сміх то є велика соціальна сила. Новий радянський журнал «УЖ», як бачите, прекрасне скеровує ваш сміх на як-найбільшій, як-найактуальнішій негативній явища нашого сучасного життя.

Всє таки я дуже хотів би довідатись, з чого верувався редколегія, вмішуючи отаку «сторінку гумору»...

«Господарство доктора Гальванеску». — Початок «фантастичного роману» Ю. Смолича. Початок хоч і величезний, але сказати щось остаточне про його зміст, звичайно, ще не можна. Автор «інтригує» читача старим засобом натяків на дальші таємниці, що їх героїня чує від селян підчас наближення свого до маєтку доктора... Сам доктор теж поводить себе з розрахунком на як найбільше інтригування героїні (і читача). В маєтків ходять якісь люди-слуги, що вони надалі, мабуть, виявлять себе зовсім не людьми. Всім керує доктор за допомогою класичних «кнопок». Героїня зараз заснула у «вишній поїзді» — до наступного числа журналу...

Роман — фантастичний. Отже, незалежно навіть від більшої чи меншої вдалості та грамотності, його цінність не може бути великою і його характер обов'язково мусить мати специфічний присмак всієї фантастики.

Розгляд цієї теми не може бути вміщено до цієї статті, що присвячена спеціально журналу «УЖ». Отже зазначаю тільки такі факти: «фантастична» література в сьогдній величезній більшості завжди є література якогось «другого» сорту, дорівнює до літератури «реалістичної». «Фантазії» чисельних авторів тільки в виняткових випадках не дезорієнтували уяви читача від правильних наукових прогнозів.

Такому журналу, як «УЖ», фантастичні романи значать, як не треба краще. Як відомо, не, крім всього, є прекрасний матеріал для «вагонного», або «для перетравлення обіду» читання...

«Юлій Цезар в Авдодорі». Назва до змісту не має жодного відношення і вигадана «щоб смішніше було». Нарис сиривою кількох гумористичних малюнків італійського художника Біскаретті, «гумер і кумедність яких полягає у свідомому анахронізмі». Олексій трояцький, Ганібал і Юлій Цезар намальовані поруч сучасних танків, автомобілів і т. д.

«Кумедно» — це правда. Те, що ота жінка була свого чоловіка, коли він спав, будильником по голові — теж так само «кумедно»...

Але кому саме отаке у нас потрібно? Хто «спеціальний споживач отакої» — асоціально «кумедності»? — Відповідь ясна сама собою: Міцне й витримане «соціальне замовлення» міщанина відлучається у УЖІ, що-сторінки аскрашив...

Цілком безперечний оцінку піддається та кож «Норовистий Кінь» Ю. Шовкопляса. Автор одверто проступає до цині українського Честертона з його «натуром Броуном». Замість натора Броуна у Шовкопляса є «лікар Піддубний», — герой цілої обидної серії спорідненої його, лікаря Піддубного, «проникливості».

Отже жодної оригінальності тут шукати не доводиться. Різниця між Шовкоплясом і Честертоном тільки в тому, що Честертон дуже великий, а Шовкопляс дуже невеликий майстер специфічного «загалково-кримінального» оповідання. З цієї поправкою можна до цього випадку застосувати ту характеристику Честертон, що її радянська преса робила вже не раз: тинювий асоціаліст, «розважливий» письменник...

До стилістики Шовкопляс личить добре. «Там за Нагір'ям» О. Мар'ямова. — Літературний репортаж з подорожі до Персії. Річ йшла про змістовну і цінність її була б цілком безперечною, коли б не ота, давно знайома, лаволока цілком непотрібного для репортажу зайвого «поетизму», що його помітно плає в самій мрійливо-романтичній назві.

Автор має спостережливі очі — очі справжнього газетного робітника, що його величезна й справді культурна робота — інформувати свого читача про небачені та невідомі події й явища. І автору необхідно лише зрозуміти, що прикрашення викладу цікавого фактичного матеріалу всіма «романтичними» витівками — значення його роботи, зменшує можливість культурної ролі його твору, переводячи цей твір до плану «розважливості», міщанської, ужитської літератури.

Але навіть в такому, силую вівсованому, зявляється робота Мар'ямова, мабуть найкраще що є в УЖІ і тому певною мірою «випадає» з стилістики, стоїть осторонь від інших «Молодо-

Ф. Курган

Немов би хтось лиснув у ніч батогом. Смолохато, пережатами шугнуло й стисло. Електричні ліхтарі тускніють жовтими, синіми плямами в густій, чорній пізно-осінній ночі. Їхні проміння то гасне, то знову набирає сили й стається жовтими, важкими смугами під стосади на рейки. Здається, що шахта зробилася кладовищем. Відень тут гарматно, верещало, скитало, свистіло, ступало; повітря мішалася з дрібним порошком димів і з важким, ідучим димом, нивало кувалес туди, за засмучений обрій. Надвечір пролився дощ. Порох припав, шахта припинила свій гамір.

На кокетливій під гарячими «лапортами» лая годоси:

— А, що, як у цей вогонь кинути людину? — питає один з них байдуго, мов би ні про що було балакати.

— Згорить...

— А як саме?

— Звичайно-ісильно

— Ти до цього часу був?

Ладиник насторожився до свого співбесідника. — Чому він так глибоко міняє думка? — подумав, а потім вголос:

— Був на Алевському заводі, на Шавловському, на Бранському, а сьогодні — оце на «Соціал-демократі». Дощ застав дорогою. Намек. Хотів прохатись до кого-небудь у хату, так кіба в такому стані пустять? Вважають за безчестя. Обідрилий, брудний та ще й мокрий, мов хлюп. Зараз в кожній хатці свято. Чисто, тепло. А тут тобі зупа брудну сукається в хату, та ще й на ніч. В одній хатці казачка до того перелікалася, що аж знеможилася. Ваті — парод людей ликається.

ся. Колись чепурний, з завжди свіжо-голеним енергійним обличчям ливарник пині, він сказав був на людину оранг-гутата. Обличчя йому відкрилося густою, чорною щетиною. Великі чорні очі на викоті горять хоробливим вогнем і неспокійно бігають з боку на бік, мов у запанованого вовка. Широкі плечі зігнулися під лахміттям. Здається, що Ладиник притотувався до тигрячого стрибка.

— Ти питаєш де я був? Я тутешній. Я працював тут, ось, на оцій шахті. Чозаторік достукався вовчого і тепер верчусь з пошарпаним на кошалію. Мене тут знають всі шахтарі. Добре знають. Я тут працював 11 років. Зараз в ладинки з дітьми граю.

— В ладинки?

— Ну, да в ладинки. Через те мене й Ладинкою прозвали. Ливарник змовк, мов би пригадуючи щось, — а потім знову:

— Ну, да, а що ж більше буду робити, як не в ладинки? Роботи немає, а з дітьми — це добра розвага. Вони такі веселі, безпечні. Граючись з ними в дню гро, забуваючи про все й ставши сам дитиною. З дітьми тільки й життя. Ти ніколи з ними не грав?

— Ні...

— Спробуй. Сказо даю, що законяє отой Імний вереск, краєти та зматання коно кону.

Відійї місяць хотів було виринути з-за колючавих хмар, хотів заглянути між їхнім на шахтарську передпраздничову колоду, на доксовальні, на людей, що гуляють під «лапортами», але йому в обличчя вдарило червоною загравою від полум'я металургійного заводу. Хмари, мов червоні килими в розпороті череві, затремтіли, мішачучись з димом. Місяць сиривався, хотів чхнути, але в

Довго ще горіло півнеба. Вікна будинків важким тремтінням покірно відбивали по-жарнице. Переляканий місяць більше не показувався.

— Ну, добре. А що ж далі? Увесь же він не прогуляв з дітьми в ладинки? — питає колега по лапурту.

— Вік не вік, а... коли ж, брат роботи не має. Людина вимагає роботи, а їй не дають. Не пускають до неї. Начепили їй вовчий білет, зробили вовком, пустили лазити сіримі буграми. — Шукай сам себе!

— Знайти роботу можна!

— Пробував!

— Ну, що?

— Нічого не вийшло. Тимчасової роботи не знайшли. Я — ливарник.

— А ти другої роботи не шукав?

— Та я другої не вмію.

— А вовчої? — хлопця захіхикав дрібним ішим сміхом. — Хотів роботу? Я враз тобі наиду.

— Ти про яку роботу? — не розуміючи снігав Ладинко.

— Та про вовчу! — Тебе вовком зроблено, значить і професію треба вовчу придбати.

— Ти не про грабіжку кажеш...?

— Ні, хлопче, я до цього не здатний. — Шутро мов не лежить. Говодний злохну, але на таку роботу не піду. Я колись ще малим укрив у дядька гарбуз, так я... Ні! Я до цього не здатний.

— Та не про крадіж і не про грабіж. Я кіба не бачу в ким має справу? — парубок повернувся і став дивитись у вічі. — Ти грабіжничий?

— Грабіжничий

— Добре?

— Так собі.

— Що ти читає?

— Як що? Книжки

— Які?

— Нат-Шинкертон, Шерлок-Холмс, Діккенс, невідомі жєнщини, 13 тис. верств під водою.

— Не 13, а 60, — зауважив парубок. — І більше нічого?

— Багато чого, але зараз не пригадаю.

шани УЖ не може не зробити цього по естетичному підкалімню, а якимось отидним «всюкканням». З одного боку тут картини того, як діти робітників не вміють поводитись з культурними приладами нових поменкань, а з другого—такі зразки «пролетарської» допостоти, як «неманські блондінці», або: «зна... печі, замість головоккрутих целікатесів пишуть густий, червоний від навару, борщ і гріється вода на прання...».

Автор уявляє незнання абсолютне буржуазного життя: за ним, немани борщу не їдять і блондінки не перуть...

Доречі—фотографії до цього нарису дуже не погані: фотографією значно трудніше лицемірувати...

Прийнятний, теж дуже маленький, нарис про спортивні змагання Ленінграду з Харковом має найменше ознак авторських постолюк естетичної аудиторії. Але вапобіти їх цілком не зміг і цей автор: «Харківчани... не може не бути патріотом своїх команд, але це ж, заважає йому чекати і на успіх від гостей ширі радіти в нього. (Спорт над усе!)... — Цозвольте трохи не повірити: всім добре відомо, що саме з елементом змагання в нашому спорті далеко не все гаразд (особливо з футболом, наприклад), і що з цим борються радфізкульту і до боротьби з цим треба закликати якнайширшу роботу громадськості.

Далі—гумореска Ю. Гедзя, «Самоаналіза». Починається вона з... каналізації, що псується постійно у санаторію, де відпочиває автор, але що вона до самоаналізу ніяк не торкається. Потім іде «гострий» дотеп про свиней «(щось посереднє між відпочивальниками і санаторійною адміністрацією)». Свині теж до оповідання не стосуються. Потім «зав'язка»: автор свого партнера по шахах говорить: «ех, ти бриль!... українізований автор: самісінько так один українізований директор заводу (але не письменник!), коли йому треба було сказати про «орудия виробництва», переклав це за словником на українську і сказав: «гармати виробництва». — Це між іншим, звичайно... Партнер думає настигливо про «бриль», потім про «ведмідя» і «сокиру», якіми призьвіськами обдаровує його автор. Вреш-

— Це, я від радості, друже. — Ти, брат, не розумієш, що робиться зараз отут у середині! — Ладинка роздрав і без того подерту, мокру сорочку. Товстими пальцями виїв собі в брудні, мускулясті груди. — Тут зараз все одно, що за оцим лапормом. Тут кишить, тут зараз вогонь... Дай я тебе поцілую!

— Цілуватися ще встигнемо. А ти от що... — руський незнайомий замислився. Чоло йому зморщилося і він зосереджено застїг: так паралізується людське обличчя, коли людини раптом розкидає перед собою думки, а потім починає вибирати з них потрібні. Мозок напружено ханає одну, — не підходить, чоло морщить, вкривається ще густіше зморщинами. Людина ханає другу — теж не підходить. Врешті нападає на яку треба. Обличчя прояснюється, а очей зчезає полуда задуми, людина стає нормальною.

— От, що я тобі скажу. На перший раз ти повинен розкидати отакі прокламації на шакті. Це, так би, мовити, будуть тобі базові хрестини. А далі видно буде. Попрацюєш трохи в зашілі, ознайомившись з роботом, з нами, і ми з тобою і згодом станеш справжнім соціал-демократом. Згода?

— Згода!..

Ладинка унів свою долоню у м'яку руку незнайомого і по медведячому здавив.

— Сиди в тебе до чорта! — скривившись заважав співбесідник.

— Сиди в мене, браток, ще вистачить. Ось допоможіть мені тільки розправити свої м'язи, а я чортів роги зверну! Ін богу!

— Так от: завтра, о 9-й годині вечора, коли прогудить гудок, в яру за старою шахтою, біля влогового сірого каменю буде лежати два пакунки отаких прокламацій. Візьми їх і цієї ж ночі розкидаєш по колонії. А поки — бувай! Соціал-демократ підвівся, потиснув ще раз руку Ладинці і оглядаючись, тихо пішов геть. Вдруге озирнувся ще раз і жартуючи голосно зауважив.

— Ти ж, гляди, не плач!

Такули останні тіні. Сонце ще сполудня склалося в сірий похпий обрій. Густе важке повітря не давало волі вітрові і він важкими хвилями заливався в глинище під кручу. Тут було тихо. Ладинка рапів во три вилаєв з яру, вигидаєв, вичікуючи нагоди, щоб не помітно викинути пакунки. Але люде-

ті він б'є якесь «відпочивальництво» крокетним молотком «по тім'ї», і хоче зробити це й з автором. Тоді автор б'є його... піжком(!). Страшенно смішно... Відчуваючи, очевидно, недостатність в своєму творі соціально-громадсько-політичного змісту, автор зазначає: «Р. С. Щоб не було ніяких непорозумінь, повторюю: був співмешканцем за самоаналізу, а не самартику, про яку тоді ще й не чули... Коментувати далі вже не хочеться.

«О. В.» (за «Змістом» — редактор О. Слісаренко) дає нарис про Харківські анжикові вітрини. Щоруч небагато ділових зауважень що до безглуздої організації вітрин кількома видавництвами знайшлося в цьому малесенькому нарисі місце для піня невинного змістом перерахування трьох книжок, трьох добрих знайомих, що звучить одверто реклам-но й дуже непрямно...

Далі йде моторошний розділ УЖ'а—розділ

заважали й він примушений був сидіти, доки не перестануть вештатися.

Ладинка радісно відчував, що після довгого кошмарного блукання він нарешті знову ожив. Ось ще півгодини, і він з листівками буде ходити темними завулками шахтарської колонії і розкидати заклик до боротьби.

— Я буду соціал-демократ! — говорять він угорос вітрові.

— Ти будеш... будеш... — шепоче у відповідь над головою. Сині зорі хитро переморгується поміж себе і здається радіють разом з Ладинкою.

— Ось я йому тепер! — Ладинка вхвтає пучок паперу і посварився комусь у небо.

Ніч совою над головою, над яром розплатана важкі, чорні крила, здавалося Ладинці, що слід лише на неї посваритись прокламацією і вона перелякано полетить туди за темний обрій.

Дружній шарж

... цими днями вийшов в друку універсальний журнал («УЖ») у виданні «Робітничої газети Пролетар».

всіх «розумових ігор та логікологів» що ростяться він аж на 10—(десять) сторінок.

Спочатку Ладко Ковалів популяризує китайсько-японську гру «Го», що існує в Китаю тисячі років. Як і славнозвісна «хітська стіна», що мала колись цілу академію і т. д., і т. д. Словом надзвичайна гра, краща пам'яті за шахи...

Питання про всякого роду так звані розумові ігри належить до тих, що у нас ніхто не завдав собі роботи розібратися в них, як слід, але що їх просто за інерцією вважають за вирішені в щільком левиний спосіб. У нас — це позитивний спосіб. Ми всіляко сприяємо шахам, а Л. Ковалів хоче, щоб ми ще і Го вчилися та сприяли...

Це помішка. В розгляді питання ігор — розумових розваг ми зовсім не торкаємось питання часу, який можна їм віддавати без шкоди. Якраз далі в тому ж УЖ'ї є гасло: «П'ять хвилин розумової гімнастики що-дня».

— Стій! — раптом голос над головою. — Стій, кажу, а то стрілятиму! Ладинка оторопів. Підвів очі на кручу. — Над нею стояло три постати й вершини.

— Руки до гори! Вилазь! — скандував хриплий іржачий голос. Ладинка пізнав кри-дливого, влого урядника.

Виліз. Поліцаї тівним колом обступили заарештованого. Два з них стояло, тримаючи наготові зброю, а один підступив і зашарив під сорочкою.

— Сесте за паузою якийсь папір, ваше благородіє, — звернувся поліцаї до урядника.

— Зв'яжіть пазад руки і в канцелярію! — скандував урядник. Вдарив нагаєм кося і валопотів у шіт.

Довго йшли мовчки. Один попереду, двоє — ззаду. Ладинка посередині. Мокрий бур'ян хльоскає у голі ланки босих ніг, під пальцями цвіркає осіння холодна вода.

— І коли воно вже замерзне? — бурчить передній поліцаї, переступаючи в темряві калюжу. — Дош! й дош! От осінь гонить по-славі! А тут ще на гріх оці соціал-демократи. Розвелось їх, мов вошей. Вишукуй, по ярах, по кущах. — Поліцаї спотикався і лаявся.

— Пропав, брат, твій заряд, — почув Ладинка голос ззаду. — Не вигоріло твоє діло.

Він оглянувся і оторопів. В сутні, поруч з поліцаєм, він помітив знайоме обличчя підзанертного незнайомого.

— Ти... ти... ти... — і зашнувся

— Та я ж! А хто ж? — зареготав у відповідь йому голос.

— А я ж гадав... — проговорив Ладинка.

— Що всі такі дурні, як ти? Правду Се-васт'ян Митрофанович каже, що розвелось вас, мов вошей. — Тобі в ладинки грати з дітьми, а ти в соціал-демократи прешся.

— Ех, ти, соціал-демократ. А тепер знаєш, що тобі буде?.. Тепер Сибір! А там... дітей і ладинки немає. — «Соціал-демократ» піднішов і зухвало смикнув ладарника за боруду.

Ладинка заскрипів зубами, а потім, сціпивши щелепи пішов мовчки до канцелярії. В голові йому простяглася довга, пудна етапна подорож в Сибір, і що найгірше було йому, як це те, що він не встиг розкидати прокламації.

Михайло Вериківський

(До першого виступу диригента в Харківській Державній Опері).

—З таким гаслом треба погодитись цілком: за п'ять хвилин ніяке Го не ізолює людину від життя і не зменшить її соціально-корисних можливостей.

Бо треба врешті зважити, що всі шахи та Го, що ними захоплюються люди, дякуючи величезній кількості їхніх ігрових комбінацій, — ніяк не можуть бути застосованими до практичного життя. З усією їх складністю вони примітивно елементарні поруч такої, навіть, простої життєвої речі, як взаємини двох людей. У цих взаємнинах може бути безконечно більше тонких і складних «комбінацій», ніж у всіх шахах. Вивчали шахістами аналогії шахів до життя взагалі, до війни зокрема — наївні до дитячого. Жоден стратег, ні тоді коли він пасивав орудувати в слонами, ні тепер не зможе застосувати шахових комбінацій до дійсності.

Таки ігри були й є зразок чистішої, абсолютно відірваної від життя формально-логічної спекуляції. П'ять хвилин її пошкодити не можуть, то більше, що це все як така ємась хоч і дуже недосконала, але гімнастика мозку. Але пасиважувати широке захоплення такими речами, — значить робити безперечну шкоду громадськості. Історія нас вчить, що справжній шахіст — завжди шкідлива людина у практичному житті. — Якесь абстрактна академічна цінність. Нам не потрібні такі «цінності». Не шахістів і не знавців Го, але вчених, інженерів, та техніків потребує сучасний мент. І ці галузі діяльності якраз дають прекрасний матеріал для справжньої «гімнастики» розуму, корисної і для розуму, і для суспільства.

Доречі — дивно бачити таку практичну недолічність в цьому видділі цікавості «слогіки»: з одного боку гасло «п'ять хвилин щодня», а з другого — з опису Го треба вивести, що середній людина, щоб досягти хоч би першого ступня її майстерності, треба напружити працювати кілька років. Мало того — з великої кількості завдань, що вміщено в видділі хіба лише одну, — і в усякій разі всіх їх не розв'яжеш за один місяць, працюючи навіть по годині — дві на день...

Треба ще відзначити якийсь «ухарський» тон «попереджіння» редактору видділу, де надрукуємо такі вирази, як «ціннечиний тарбуз на плечах» і т. д. — це відносно тих читачів, що наслідяться поставити до уживських лопи-головах та ігор з недостатньою пошаною. Я персонально, як саме такий читач, дякую щиро, але свою думку в такій ж безпосередній-сто висловлювати не буду.

Подібний же тон в «Подорожньому» — завдання О. Слісаренка, викладене Ю. См. — доходить вже чистішої бульварщини, дешевого базарного гаврства, намісного штовського нахабства. «Це ви — надбесталанина людина в світі» «чорт з вами!», «чувайте котові під хвіст (?)», «амба!», «ха-ха! Ну, не журіться... витріть сльози!» — і так все... Я не знаю жодного радянського літературного твору, що в своїм тоні досягав би таких висот розгнузданої пошлости, дешевої бульварщини...

Наприкінці, очевидно, «для підтверстки», вміщено цілком несподівано чотирі всім відомі народні загадки. Чому, навіщо, для кого — не відомо.

На передостанній сторінці обкладинки — реклама УЖ'а.

Виявляється, що його девіз: «німає на світі такої речі, що про неї не можна було б цікаво розповісти».

Правильно. Трічі правильно! — І шановна редакція, очевидно, зовсім не розуміє, що б'є сама себе цим девізом, як ніхто інший поби-ти б не міг.

Дозвольте запитати: раз немає в світі такої речі, що про неї не можна б було цікаво розповісти, то чим же пояснюється що ви, наприклад, у трьох з ваших чотирьох оповідань описуєте «лятки», «перса» і інші елементи любовного трекутника, що їх вже мільйони разів було описано раніш?

— Адже раз девіз ваш правильний (а він правильний!), то ваше завдання зводиться найголовніше до тематики. Ваше завдання, вашій обов'язок перед громадськостю давати тематику соціально-потрібну на сьогодні й на завтра і тим самим допомагати розвиваю-ти громадськості безліч питань, що стоїть на шляху соціалістичного розвитку нашого. — Де у вас така тематика?

Далі — «цікавість» і «цікавості». Є зацікавленість — самоціль, що дає «насолону» сама собою. Це — зацікавленість малпи.

Є зацікавленість, що вона відобрає роль лю-

Народився М. Вериківський 21-XI—1896 року в м. Кам'янці. Музичну освіту дістав в Київській консерваторії, закінчивши її по класу композиції у проф. Б. Яворського. З 1919 року працював у Києві: в народній та державній консерваторіях, в муздрамінституті ім. Лисенка, як викладач музетеоретичних дисциплін та керівник диригентського відділу.

Ім'я М. Вериківського тісно зв'язано з процесом будівництва української музичної культури по-жовтневої доби. Початок творення революційної музичної літератури, встановлення зв'язку революційних музично-громадських сил з революційними театрами (Березіль, театр ім. Михайличенка) та письменницькими організаціями Гарт і Пугт і оформлення пролетарської ідеології в передових музичних колах під гаслом «Жовтень в музику», зрушення музичної творчості в напрямку задоволення потреб робітничо-селянських мас, організація масової музичної роботи, якісні піднесення української музики, перехід до творення вищих музичних форм, організація української опери й концертної роботи — все це окремі етапи нашого музично-будівничого процесу що в організації й здійсненні їх музика — громадянин М. Вериківський бере активну або провідну роль перебуваючи в керівничих органах музичного товариства ім. Леонтовича, нині «Всеукраїнського Т-ва Революційних Музик».

Як композитор М. Вериківський широко відомий серед музик, а особливо в масі робітничо-селянського музичного активу — по самодіяльних клубних та сельбудівських музичних гуртках, шкільних хорах, капелах то-що. Він написав чимало художніх революційних творів, що без них не обходиться жодний виступ цих організацій, а де-які (напр. «На майдані») є найкваліфікованішими революційними творами.

Бувши диригентом і композитором театру ім. Михайличенка, М. Вериківський дав музику до постановок «Небо горить», «Карнавал», «Універсальний Некрополь» та «Сорочинський ярмарок».

М. Вериківський — один з наших передових композиторів розуміє завдання молоді української музики, потребу її ідеологічного зрушення на шляхи якісного й формального розвитку. От чому творчість композитора, або починає перехід в нові етапи, або завершує цей перехід вдосконаленими творами. Його хоря «На майдані», «Сонячні кларнети», «Час пожеж», «Сюїта», «Крокове коло», фантазія «Гайдамаки», ораторія «Маруся Богуславка» — ось одні з перших в українській музичній хоровій творчості, що їх ідеологічну установку чи складність фактури і форми та свіжість звуко-

творення є крок вперед в галузі хорової музики. Візьмим галузь камерної музики — перші дійсно талановиті й високої техніки романси — це М. Вериківського. Дореволюційна українська симфонічна музика — це єдина симфонія П. Сенци, і композитор один з перших попов-

нив її симфонічною сюїтою «Веснянки» що знаменує великий якісний поступ нашої музики в цій галузі. Народжуються українські оперні театри, постає питання про створення кадру українських артистичних сил — М. Вериківський — в них перший український диригент. Але не саме диригування є мета композитора: він свідомий того, що зміцнення наших оперних театрів та опанування українською музикою вищих музичних форм ставлять на черзі справу створення власних опер та балетів. І відшукуючись на нові музично-культурні потреби композитор дає перший український балет.

Останній за висновком поширених зборів вищого музичного комітету є визначним музичним явищем і запропонований до постановки в українських оперних театрах.

М. Вериківський цього року був запрошений дирекцією Харківської Державної Опері на диригента (минулі роки він диригував в Київській опері) і цими днями вперше виступив перед Харківським слухачем, виявивши талановитість та добру музичну культуру в мистецтві диригування.

Nevermore.

ше імпульсу до освіднення оточення, до набирання дальших знань — це зацікавленість.

Не варт навіть говорити, яку саме зацікавленість має збуджувати ваш журнал. Ні до чого не потрібна така зацікавленість.

Ні до чого не потрібен і такий журнал.

Весь просвіщенний духом витриманий асоціалістичний, викладений в шаблонно-бульварну форму, УЖ'а в абсолютному чіткістю скеровано на численного нашого міщанина всіх клас. А ми добре знаємо, що не капіталістичні тенденції та психіка, а саме міщанські й дрібно-буржуазні і є найгірші наші «внутрішні вороги».

І цих найвпертіших та найприхованіших ворогів соціалізму радянське видавництво надумало типити спеціальним друкованим органом, — та ще за участю «найцікавіших» сучасних письменників, журналістів, художників, поетів та витівників» (з реклами УЖ'а). — Ну, це, правда, на велике щастя, просто брехня, що вона цілком, звичайно, личить загальному бульварному тону журналу...

Від такої цинної «діалектики» — пахтять дуже потанго. В найнегативнішому порядку треба освідити повітря...

Так, нам потрібен універсальний журнал, що мав би за гасло цікаво розповідати про потрібні речі. Такого журналу ми не маємо, а потреба в ньому відчувається величезна. Цотят до соціально-корисної літератури з боку саме пролетарської та селянської аудиторії, — зростає щодня. Це потяг до свідомості, потяг до знання — найкраща запорука успіху культурної революції, найцінніше соціальне явище нашого об'єднані.

Отакі УЖ'ї не тільки не відповідають ніякій потребі, але, навпаки, вони розкладають її, підмінюючи соціально-корисну тематику на тематику «ляток» та інших «втішок». Отже, не тільки не потрібні, але й шкідливі подібні явища.

Тут не можна розглядати докладно питання про потрібний нам журнал — це велике питання вимагає детального обговорення, а по-слатися на якийсь з існуючих журналів теж не можна за відсутності таких, що цілком викискали б потрібному гараз тишу.

А журнал УЖ'а може прислужитися хіба лише як зразок прямо — протилежного до потрібного типу журналу. Це — прикрий, неприпустимий і непристойний ляпус. Величезний черговий прорив міщанської стихії нашого культурного фронту.

ЛЕОНІД СКРИПНИК.

Від редакції: Треба доповнити рецензію тов. Л. Скрипника деякими подробицями. Посамперед відзначасмо фальшивий паспорт УЖ'а. Як читачеві й самому видно, УЖ'а — зовсім не універсальний, а просто собі літературний журнал не першого сорту. Повна відсутність матеріалів з обсягу індустріалізації та підвищення продуктивності сільського господарства — теми, що ними живе нині весь Радянський Союз — свідчить про глибокий одриг журналу від повнокровного життя нашої радянської суспільності. Не поганою ілюстрацією цьому твердженню є й забуття тем Жовтня в листопадовому номері. На далі слід би УЖ'еві вибрати траєкторію грози рівнішу...

Про дві бібліотеки *)

На сторінках «Комуніста» і додатка до «Вістей» — «Культура й Побут» за останній час велася полеміка в приводі двох Харківських бібліотек: Держбібліотеки ім. Короленка і Центральної Наукової бібліотеки.

Не торкаючись причин, що викликали цю полеміку — я, як читач, що користувався в Держбібліотеці ім. Короленка протягом багатьох років, хочу зупинитися лише на читачі про можливість такого об'єднання цих бібліотек з Ц. Н. В. Мені здається, що таке об'єднання зовсім недоцільне. Мені здається, що з тов. Годкевичем («Комуніст» № 210) ніяк не можна погодитися, що Харкову потрібна єдина об'єднана бібліотека. З яких міркувань тов. Годкевич пише: «просто напрошується висновок: треба їх об'єднати і ліквідувати таке становище, коли читачеві доводиться бігати з однієї бібліотеки в другу, щоб знайти матеріал на одну тему»... Звідки це взяв тов. Годкевич? Мені відомо, що Держбібліотека ім. Короленка одержує обов'язкового примірника і в повній мірі може обслужити й обслуговує кожного читача. Можливо, що якийсь науковий робітник в Держбібліотеці ім. Короленка не знайде яких-будь праць, виданих декілька десятків років тому, а знайде в Ц. Н. В. чи в якійсь іншій бібліотеці, то це ще не може бути мотивом об'єднання. Бібліотеці ім. Короленка іноді доводиться звертатися за книжками в Київ, Одесу, Москву і інші міста нашого Союзу, як і бібліотекам цих міст — доводиться звертатися до Держбібліотеки ім. Короленка. Для читачів дало б більш певних наслідків не об'єднання двох бібліотек, а складання зводного каталогу книжок і періодики, хоча б найбільших книгозвоніц м. Харкова.

Незрозуміти також мотиву тов. Годкевича, що об'єднання двох бібліотек потрібно для обслуговування центральних установ і урядового апарату. Центральні установи частіше звертаються до бібліотек Харкова і бібліотека ім. Короленка, повністю їх обслуговує. Тов. Годкевич не наводить серйозних мотивів для об'єднання двох бібліотек. А, між тим таке об'єднання, коли б воно було переведено, ніяких алогічних корисних наслідків не дало б ні державному апаратові, а ні читачеві. Держбібліотека ім. Короленка є одна з

найбільших бібліотек нашого Союзу. Вона існує більш 40 років і має в своєму розпорядженні біля півмільйону томів, що з них 55% наукової літератури. Віжучого року до бібліотеки добудовано книгозвоніще, на будівництво якого відпущено 200.000 карб.

Бібліотека обслуговує величезний контингент читачів і видає щоденно пересічно до 2.000 книжок. В 1928 році читальню бібліотеки відвідало до 15.000 читачів, із них 3.960 вузівців, 2696 наукових робітників, 1630 робітників, 3422 службовців рад. установ, 2857 учнів робфаків, профшкіл, трудшкіл і інші.

Крім того, Держбібліотека обслуговує видачу до дому 5.185 чоловік дорослих і 5746 дітей.

Читачі бібліотеки — на 99% — це робітники, службовці й учні — й тому цілком неправдиво каже т. Степняк («Культура й Побут») що бібліотекою користуються чимало домашніх господарок у «котикових саках». Із загальної кількості читачів бібліотеки за весь 1928 рік зареєстровано лише 93 дом. господарки в читальні й в абонементи — 135 — та й то дружини трудящих. Нічого нема поганого й в тому, що бібліотека ім. Короленка обслуговує і домашніх господарок.

Бібліотека має кабінет марксизму-ленінізму, який провадить виставочну бібліографічну і консультативну роботу з метою пропаганди через книжку основ марксизму-ленінізму. Надзвичайно важливо відмітити — це чудовий картковий предметний каталог, який має бібліотека і яким вона може похвалитися перед багатьма бібліотеками ССР. Об'єднання цих бібліотек з Ц. Н. В. надзвичайно складне з технічного боку і викличе величезні витрати, (нове помешкання, нове книгозвоніще, новий каталог, нові картки єдиного формату і інші.) — і все однаково не дасть ніякого ефекту що до обслуговування читача; він не буде обслуговуватися краще, ніж тепер.

Одержуючи обов'язкового примірника, Держбібліотека ім. Короленка має можливість задовольнити кожного читача. Науковий робітник завжди може одержати в бібліотеці ім. Короленка потрібну літературу, а сама бібліотека своїм Консвідділом охоче йде назустріч такому робітнику, відшукуючи потрібні назви, чи

Вшанування пам'яті

Н. Г. Чернишевського

12 липня 1928 р. минуло 100 років з дня народження відомого революційного діяча, 2-го половини XIX століття Н. Г. Чернишевського.

Чернишевський провадив велику роботу в різних галузях знання і науки, та філософії, утворив у свій час певний світогляд, об'єднував революційні кола тодішньої інтелігенції і не малу роль відігравав в революційному рухові тієї доби.

Н. Г. Чернишевський залишив після себе велику літературну спадщину, що дає нам можливість виявити його постать як діяча на суспільнім, літературнім та революційнім фронті, а також допомагає нам згадати ту добу, коли він провадив свою роботу.

В зв'язку з тим, що старіючи припало на той час, коли основна маса студентства розлідалася на вакації, культсекція ЦВПС вирішила перенести вшанування пам'яті Н. Г. Чернишевського на листопад місяць цього року. Студентофронтації новини протягом цього місяця ознайомити широкі кола студентства з життям Чернишевського, з ролю, що він відігравав у репресії та з літературною спадщиною ювілара.

складаючи списки книжок з питань, які його цікавлять і т. інш.

Одже не об'єднання двох цих бібліотек потрібно, а поліпшення умов роботи кожної з цих бібліотек. Держбібліотека ім. Короленка одже вже протягом 2-х років домагається передачі їй суміжного будинка, куди вона могла перенести свій читальний відділ, а на його місці поширити читальну залу й встановити декілька кабінетів для наукових занять. Питання це вже двічі розглядувалося позитивно Мєскрадою, але далі ця постанова відійшла до т. Мєскрадою.

Державній бібліотеці ім. Короленка потрібно допомогти всіма засобами — поширити площу для поліпшення роботи її. Бо в ній Україна має єдину найціннішу та найкультурнішу установу, що її треба всіма силами зберегти.

Ю. ЕСБЕ.

Проти з'єднання бібліотек *)

Т. Годкевич обгрунтовуючи свою думку про те, що треба з'єднати Харківську Центральну Наукову та Короленківську бібліотеки в одній будівлі, посилається на приклади й каже, що по деяких містах Заходу та Сходу, де не вистало коштів заснувати нову бібліотеку при ново-народженому університеті, або з інших міркувань, публічна бібліотека обслуговує разом і університет і громадство, бо краще мати одну гарну бібліотеку, ніж дві кепські. Він згадує ці приклади в Палестині, Іспанії, Чехо-Словачії, Литві, Польщі, Швейцарії, навіть у Німеччині.

Коли б мова шла про таку країну, як Палестина, Іспанія, Чехо-Словачія, Литва, Польща могла було б не дивуватися цьому. Хіба ж може Радянський Союз йти за прикладами, що їх дають ці країни?

Здається, бідна Палестина, що її столиця, Єрусалим, завжди була лише осередком трьох релігій, де представники їх тільки сварилися поміж себе, ніколи не була культурною страпою.

Іспанія колись миналася своїми бібліотеками, але дуже давно було це. І сліду немає від славнозвісної Альгамбрської б-ки. Найвідомішу країну являє тепер Іспанія. Переслідування єзуїтів, клерикалізм цілком і надовго задушили в ній розвій культури. Барселона, Севілья, Гранада, що їх наводять т. Годкевич, невеликі оплоти культури.

Що до Польщі, Чехо-Словачії, Литви, то скільки-ж років свого існування нараховують вони? Ще не могли вони досить звернути уваги на розвиток культури, бо ще тільки збиралися з силами.

Але він наводить приклади з Швейцарії, Німеччини, високо-культурних країн. Це вже такі приклади, що мають звернути на себе увагу.

Очевидно, ці свої приклади взяв він із покажчика наукових закладів «Мінерва».

Передивилися й ми й здивувалися.

Дійсно, нові університети Брюнський, Вільгельмський, Франкфуртський, Гамбурзький, Єрусалимський, Кельнський, що створилися протягом двадцятого сторіччя, не одержали власних бібліотек, але крім цих університетів, є й такі, що існують вже давно, але теж не мають своїх власних бібліотек, і очевидно, не тому, що не вистало грошей, бо деякі з них знаходяться в Швейцарії, Німеччині, або належали їм. (Вруславський).

Ближче придивившись до покажчика Мінерва, ми зрозуміли, в чому тут справа, а саме, в тому, що називаючи всі ці бібліотеки публічними, т. Годкевич сподівався, що читач розумітиме під словом «публічна» громадську бібліотеку.

Але всі ці бібліотеки не призначені для масового читача, це не бібліотеки, що про читача особливо пекуться, вивчають його інтереси, книжки, що можуть його цікавити і корисні для його розумового розвитку; не бібліотеки, що стежать за його читанням, навіть навчають його читати; це бібліотеки зовсім іншого типу, що навіть не видають книжок на дім, ретельно зберігають їх, — це національні бібліотеки. В Єрусалимі вона так і зветься національною, по інших містах вони носять назву державних бібліотек (Вруславський, Гамбург), або провінційних (Гранада, Лозана (cantonale), Брюн (земельна), Барселона, Севілья, Стразбург (cantonale), публічними вони зветься тільки в Вільні та Женеві. Публічна це ж не громадська, не міська бібліотека, а бібліотека того типу, що являла з себе за до революційних часів. Імператорська Публічна бібліотека. У Франкфурті, Берні, хоч такі бібліотеки й носять назву Stadtbibliotheken (міська б-ка), але це також не міські бібліотеки в вузькому розумінні слова; бо в Франкфурті для тих зав-

дань, що мають громадські бібліотеки, існують Volksbüchereien — одна з 60.000 томів, друга з 40.000 томів, у Берні Bibliothek der Lesegesellschaft.

Ці національні б-ки в багатьох наведених для прикладу містах являють собою величезні книгозвоніща. Наприклад у Франкфурті бібліотека, що існує з 1668 р., має 627.766 т.; при ній Шопенгауерівський архів зібраних Vx-libris та друкарських знаків, автографів; в Гамбурзі б-ка вміщує 650.000 томів, у тому числі 9.500 рукописів, 925 інкунабул, у Стразбурзі — 1.300.000 томів, має інкунабул, рукописи, напіруси, 100.000 сазебірів. Це ж справжнє державне книгозвоніще. У Берні б-ка має 254.000 т., у Женеві, заснована 1560 р. — 250.000 т., у Лозані — 350.000. Ці бібліотеки здавна обслуговували наукових робітників і в тому числі університети, що мають переважне право одержувати книжки на дім. За кордоном можна надати вченому таке право користуватися з нац. бібліотеки, бо книжки видаються йому на визначений термін і за непервернення книжок власно накладаються штрафи.

В більшості зазначених міст для громадянства, масового читача, існують спеціальні бібліотеки. Передивляючись «Мінерва», ми знайшли такі бібліотеки в Гамбурзі, Стразбурзі, Франкфурті, Берні, Женеві, Вруславі, Вільні.

Те, що по деяких містах їх не вказано, визначає тільки, що громадські бібліотеки не надіслали відомостей про себе до «Мінерва», як не надіслала раніш й наша Короленківська бібліотека, очевидно, тому, що громадські б-ки не одержують анкет, бо покажчик цікавиться тільки закладами, що мають виключно наукові завдання.

Це з свого боку доводить, що всі перелічені т. Годкевичем бібліотеки мають за мету обслуговувати не все громадянство, а переважно наукових робітників.

Якщо читачі, що не цікавляться наукою, пе-

*) В порядку обговорення.

Клуб пролетарського студентства

З далеких і близьких сел, овині осінньою тишиною, згаслих життєвих просторів, від гуроту й нісін машин, із надр заводів тягнеться до Харкова молодь на учобу.

Потрапляють ото хлопець чи дівчина трицятим мешканцем у кімнату ДНС і починає бігати на лекції в хемічний, рисунковий, анатомічний та інші корпуси, — проробляти, прочитувати, здавати...

Домашнє сало, «звергутики», «кращанки» ніяк такують, бо 30-ти копійчаній обід студ. їдальні, приправлений гранітом науки — не дуже то їстівний харч навіть для молодих зубів.

Непружений пульт ДНС, біганина по лекціях, за роботою, недоїдання, — усе це хутко дає себе знати втомю. Починається природна реакція.

Гра. захочеться хлопцеві чи дівчині душевного спокою, тишини, цікавої книжки в затишному кріслі. Або рантом з'явиться жага розваги, свята, молоді безжурної веселості. І цього, і того шукати їде молодь до клубу. Але в студклуб не так воно легко потрапити. Зане у члени клубу розпочали чомусь щойно два тижні тому і, хоч прийомна комісія приймає по 80 чоловіка на день, проте таких, що ще не попали або не зареєструвалися, в два рази більше, ніж затверджених членів клубу.

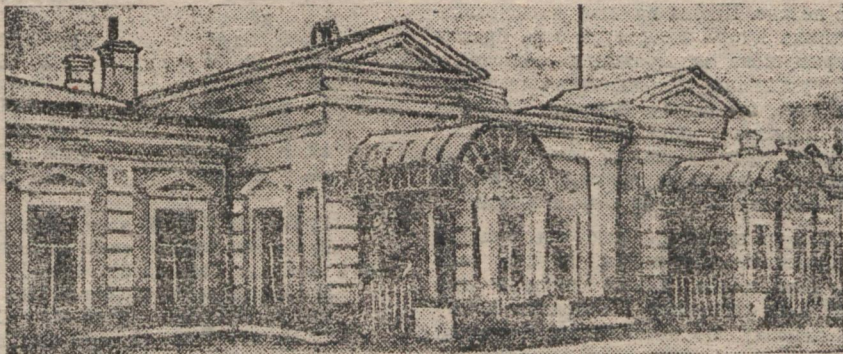
Не знайшовши себе в списковій прийнятках, студент чи робфахівець заходить у кімнату правління. Непривітна жінка в окулярах (черговий член правління), не відриваючи очей від газети, суворо заявляє, що перепусків цього року не дають. Це торік, коли прийнято було всього 2,5 тис. чоловіка, а таких, що бажали вступити в члени клубу, було біля 4 тис. (!) — тоді давали пропуски. Цього року буде прийнято 5 тис. чоловіка — ніяких перепусків. Дама невблагана. Але чого не зробить знайомість? Потоптавшись в тісній передній до потах публіки, студент потрапляє в клуб.

Великі гарні кімнати клубу залиті яскравим світлом. Тепло, навіть, затишно. Але паркетні підлоги вкриті піллом і недожурками. Повітря душне і дим стелється хмарами. Вентилято-

ри у відставці. Повітря в коридорах запахом своїм нагадує відхідник.

Вже з першого погляду видно невмілий розподіл площі. Велика зала править за прохідну до кабінету наукових занять і до читальні, тому вона завжди порожня. А тим часом шахматна кімната, маленька, завжди вщерть набита грачами, міститься десь за буфетом. Зала відпочинку досить простора, навіть для докладів. Зате велика зала для глядачів, що в дні вистав і кіно-сеансів аж тріщить, має... 300 місць. (Минулого року вона «вміщувала» в собі 750 чоловіка).

Бібліотека, що має 25 тис. книжок, цілком не пристосована до обміну і така мала, що книжкова вітрина стоїть за стійкою поруч бібліотекаря. А тим часом, під голярню відведено велику ізольовану кімнату. А прав-

ління клубу співає старої пісні про тісноту помешкання, цілком не звертаючи уваги на ті широкі можливості, що воно має перед собою. Ми не станемо вказувати на них. На це є інженери, архітектори. Звідки грошей взяти? Коли клуб дістає дотації 10 тис. крб. на рік, а утримання його коштує понад 70 тис., то знаходить же якое правління клубу способи поповнити щоріку ці 60 тис. крб., що їх йому бракує. (Помешкання винаймається дитячому садкові, опері, театрові ХОПС, в залі відбуваються з'їзди).

Трохи більше ініціативи й енергії правління, а кошти на розширення і устаткування помешкання знайдуться.

В клубі є гуртки: військово-стрілецький, шахматний, фізкультурний, музичний, але працюють лише музичний (що його учасники роздобули якось маждоліни, гітари, балалайки) і шахматний. Відкрито запис у нові гуртки: хоровий, літературно-рецензентський, стенографічний, есперанто, фотографічний. І хоч в кожен з тих гуртків записалося вже від 70 до 120 чоловіка, заняття в них ще не розпочинались, — а вже листопад. Чомусь нема гуртків драматичного, крою й шиття, хоч ніхто не має сумнівів в їхній потребі.

Переглядаючи календарну програму клубу, ми на протязі трьох днів: 29, 30 і 31 жовтня бачимо одну лекцію проф. Семковського і два кіно-вечори. Це не свідчить про різноманітність життя клубу і про самодіяльність його членів.

Треба відзначити низькі ціни в клубному буфеті (шклянка солодкого чаю — 3 коп.,

швидко обслуговування в ньому і поруч цього неохайне, непривітне помешкання).

Тепер клуб пролетарського студентства має 2,5 тис. членів. Вигляд його запущений, непривабливий, скупчений. Уявімо собі, який він буде взимку з 5 тисячами своїх членів, коли морози й потреба відпочинку, затишку гнати будуть сюди масу пролетарської шкільної молоді.

Чи знайде вона в своєму клубі те, до чого вона тягнеться, на що таке бідне студентське життя? Можна сумніватися. Аж надто мало підготувався клуб пролетстуду до зустрічі початку шкільного року й бажаних гостей.

Б. БЕРГ.

парком заходять до національної або до «публічної» бібліотеки, то, відчувши ту атмосферу, що пакує там, побачивши, що і словом не можна перекинутися, що ніхто не помічає там ні модного капелюха, ні вбрання або одягу, знаходять, що там дуже нудно, залишають бібліотеку на привідливу радість постійних одвідувачів, наукових робітників, що знаходять тут і нехтування про себе й добрий захисток: тут у них є улюблене місце, свій столик, стілець або фотель, і правляють ім тут краще, ніж удома, бо тут тиша, і ніщо не порушує їхньої уваги: ні жінка, ні діти, ні набридливі знайомі. А головна річ: тут негайно подадуть їм потрібні книги.

Вони певні, що потрібні книжки завжди можна знайти в 6-ці, бо їх масовому читачеві не видають, а це велика вигода для вченого, наукового робітника.

Отже приклади, що їх наведено з «Мінерва», зовсім не стверджують думки про те, що можна сподіватися в одній бібліотеці наукові й політосвітсавдання; вони доводять інше, а саме, що навіть по бідних країнах, таких як Польща, Чехо-Словачка, Литва, по мало-культурних, як Малестина, Венесія, держава визнає за необхідне забезпечити розвій науки й надати науковим закладам право користуватися з найкращих бібліотек країни, що одночасно, як національні, провінційні, публічні, обслуговують всіх робітників науки, з яких би вони верств суспільства не входили. Ці бібліотеки являють нові вигоди для вчених бо в них вигоди не буває тієї метушні, того галасу, що їх ми спостерігаємо по міських бібліотеках, не виключаючи й Королівську, як про це каже т. Стеніак у «Комуніст».

Позбавити цієї вигоди вчених й хоче т. Голдєвич, що радить з'єднати ЦНБ з Королівською.

Центральна наукова 6-ка широко відчиняє двері всім науковим робітникам, всім установам Харкова, навіть видає їм книжки на дім. У читальній залі, Марковський кабінет при-

ступні не тільки науковим робітникам, але й кожному громадянину, бо для входу до них не потрібні жодні посвідчення. Отож вона нічим не відрізняється від закордонних національних і публічних бібліотек. Але цього не досить т. Голдєвичу; він хоче, щоб після з'єднання з Королівською бібліотекою не тільки наукові робітники, але й ті громадяни, що не цікавляться наукою, були відвідувачами наукової бібліотеки й брали з неї книжки на дім. І він запевняє, що така саме публічна 6-ка потрібна Харкову. Жоден з наведених прикладів не доводить цього, бо жодна з наведених бібліотек не виконує політосвітніх завдань, й, залишаючись державною бібліотекою, тільки обслуговує й університет і наукових робітників.

За кордоном бібліотеки добре обслуговують і наукові заклади й наукових робітників взагалі.

Візьмемо наприклад Кельн, де університет засновано тільки 1919 року. Він сформувався з трьох наукових закладів: вищої торговельної школи, вищої школи для соціального й комунального управління й академії практичної медицини.

Можний з цих закладів мав свою власну бібліотеку. Після скасування цих закладів бібліотеки продовжують існувати як самостійні, і з них користується університет; одна з них соціально-економічна — знаходиться в будівлі університету, а дві інші залишилися в своїх попередніх місцях.

Або візьмемо Франкфурт. Там обслуговують університет: 1) бібліотека медичного та природничого змісту, 2) Зенкенбургівська бібліотека, 3) Stadtbibliothek 4) Публічна бібліотека ім. Ротшильда, що зміщує в собі книжки що до нових мов, література цим мовами, порівняльного мовознавства, народознавства, 5) Центральна бібліотека міського гаука — медичного змісту.

Звернемо увагу й на те, що цих наукових бібліотек не стягали в одну будівлю, а так вони й залишилися, як були на своєму місці, а Stadtbibliothek стоїть на своєму місці вже з 1668 року, бо всі культурні країни й всі знайомі з бібліотечними справами добре знають, що визнає заворушити бібліотеку яких зайвих витрат це викликає. Знають, що це може на довгий час припинити її діяльність.

Пішпаються оцінка культури на Заході те, тим, що збудували величезну будівлю для бібліотек і знесли до неї дві або три 6-ки, ускладнивши тим роботу бібліотек, а тим, що склали для багатьох бібліотек зведений каталог, наприклад у Франкфурті, де в Ротшильдівській бібліотеці складено такий каталог для наукових 6-к усього міста. Ось там, де є такий каталог науковому робітникові все річно, де знаходиться книга, бо каталог цей вказує йому, до якої бібліотеки йому звертатися, а йому тільки того й треба.

Для вченого книга це найголовніша річ. Він піде за нею не тільки на другу вулицю, він піде за нею й до Китаю, до Москви. Хіба ж не їздили й не їздять і тепер закордон складати свій науковий твір учні? А чого? Щоб користуватися там з багатой науковою літературою по закордонних 6-ках. Заснувати таку наукову бібліотеку для вчених, наукових робітників — це обов'язок кожної держави, що нехтує про розвій науки. Радянська Влада на Україні відоклала свій обов'язок з Харкові, створивши ЦНБ.

Годі-ж нам заявляти їй поставити як слід цей науковий заклад, потрібний столиці, ясновиди проєкти збудування якоїсь величезної будівлі й стягання до неї тільких бібліотек, бо створивши таку бібліотеку, довелося б відмовитися або від розвитку науки, або від політосвітньої мети. Центральна наукова бібліотека є вже в Харкові; не треба тільки її нівечити, а слід взяти заходів, щоб вона як найкраще відповідала потребам науки.

М. РУБІНСЬКИЙ.

Шахи й шашки

Партія № 17. Індійська.

— За редакцією
І. Л. Янушпольського
17 листопада 1928 р.

В. КОРЯК. Українська література (конспект)
ДВУ, 1928. Тираж 10.000. Стор. 219. Ц. 1 крб.
20 коп.

Не тільки українська, але і інші літератури, що мають довну марксистську традицію, ось хоч би руська, не мають до цього часу нової, синтетичної, марксистської історії літератури. Це поки що тільки мета і мабуть мета, що її можна здійснити тільки колективною працею багатьох критиків—марксистів. Та й до того треба проробити ще певно велику роботу по збиранню матеріалів і перевірці багатьох пересудів, що вкорінилися в буржуазній історії літератури.

Але час не жде. Школа вимагає марксистського підручника історії літератури і за браком такого, примушена задовольнитися «соціологічними» підручниками Дорошкевича та Шамрая. Та відомо, що від буржуазного «соціологізму» до марксизму дистанція величезна і тому кожний крок по шляху до створення дійсно марксистського підручника історії української літератури—треба тільки вітати.

Таким по суті повинен бути трьохтомний «курс» української літератури Коряка, але на жаль, поки маємо тільки перший том цієї праці*, що починається Шевченком і тому похва «конспекту», що охоплює всі головні періоди української літератури дуже на часі. «Конспект» призначений, головним чином, для навчальної роботи і тому слід дуже уважно поставитися до окремих недоліків, що маються в ньому, звичайно, не забуваючи, що рідко коли повнотворська робота обходиться без окремих помилок. І тому ми прекрасно усвідомлюючи собі велике, навіть історичне значіння цієї по суті першої, марксистської схеми історії української літератури, в цій маленькій рецензії спинаємося головним чином на окремих недоліках праці Коряка, що їх слід виправити в наступних виданнях.

Вже сам розподіл конспекту на частину теоретичну («Питання марксистського літературознавства») і історично новий для підручника з української літератури і заслуговує повного признання.

Перша частина в'ясовує питання марксистської естетики—розділ: (марксизм і мистецтво), питання стилю, проблеми марксистського літературознавства і в першу чергу його методи і наприкінці розглядає політику формарту в справах художньої літератури. Автор змагається дати учнів та викладачів «довідник» в окремих питаннях літератури (гл. передмова: «Від упорядника»), дає в цій частині своїй книжці майже вичерпуючий перелік усіх головних проблем мистецтвознавства в марксистській постановці цих питань, єдине, про що приходиться пожалувати, це те, що часто автор до тих питань, що не мають встановленого погляду навіть між марксистами, не висловлює своєї думки, а просто ретельно згадує деяких розбіжних думок, часто зовсім протилежних, відмовляючись від будь якої їх інтерпретації. Цього слід було б уникати особливо в підручнику для шкіл, де «на прохання» питання слід давати пряму відповідь. Це особливо треба було б зробити там, де автор розглядає буржуазні методи в літературознавстві (стор. 59 і сл.).

Але в цілому ця частина дає зовсім правильне уявлення про до питань марксистського літературознавства і можна сміливо сказати, стало дуже в пригоді для наших шкіл і самоосвіти в справі поширення знань в галузі методології літератури.

Не спанняючись на окремих незначних неточностях, що трапляються в цій частині нпр. стор. 18—думка про те, що мистецтво є

* Другий том друкується і вийде в друку після літніх, а третій поки що в стадії обробки.

Відіграно наприкінці вересня на тур-ірі у Берліні.

Білі—М. Гелінг, Берлін.

Чорні—Ю. Боголюбов, Тріберг.

1. K g1—f3	K g8—f6	21. C g2—d5	T e6—e7
2. c2—c4	g7—g6	22. Ф d2—f2	Ф d7—d5 1)
3. K b1—c3	C f8—g7	23. h3—h4	g5—h4
4. g2—g3	d7—d6	24. e3—e4 2)	g6—g5
5. O f1—g2	e7—e5	25. Ф f2—e3	Ф d6—g6
6. d2—d3	O—O	26. C d5—e6	b7—c6
7. h2—h3	K b8—c6	27. T f1—f5	f7—f6
8. C c1—e3	C e8—d7	28. T a1—f1	T e7—f7
9. Ф d1—d2	T f8—e8	29. b2—b3	T b6—d3
10. C e3—h6	C g7—h8	30. T f1—f3	T d3—d4!
11. K f3—g5	T a8—b9	31. Ф e3—f2 3)	c6—c5!
12. O—O	K e6—d4	32. K g1—h1	a7—a6
13. g3—g4	C f8—g7	33. K h2—g2	T d4—d6!
14. C h6—g7	K p g8—g7	34. Ф f2—e3	T f7—d7
15. f2—f4	h7—h6	35. b3—b4	Ф g6—e8
16. f4—e5	d6—e5	36. K p g2—h2	Ф e8—d8
17. K e3—d5	h6—g5	37. d3—d4	T d7—d4!
18. K e5—f6	T e8—e5	38. T f5—f6	T d4—d2+
19. K f6—d7	Ф d3—d7	39. K p h2—g1	T d2—d1+
20. e2—e3	K d4—c6	40. K p g1—g2	T d7—d2+

- 1) На 22. C d5: f7 чорні зіграють 22... T b8—f8
2) На 24. Ф f2: h4 чорні відповідають 24... T b8—h8 1... e5—e4. Краще було-б 24. g4—g5 і на 24... T b8—h8 25. Ф f2—f6+K p g7—f8 26. C d7: f7+
3) Перешкоджає чорним зіграти 31... T f7—d7.
4) Краще було-б K p g1—f1—e2 на захист пішака d3
5) На 41. T f3—f2 чорні відповідають 41... Ф f6. 42. T f2: d2 Ф f1+43. K p h2 Ф h1 мат.

ХРОНІКА.

11 листопада у клубі Пролетстуда т. т. Альохін, Ойстрах і Янушпольський грали одночасово 83 партії з наслідком + 55 — 21 = 7.

На Всесоюзних командних турнірах (Москва) з Харкова беруть участь т. т. Кірілев і Порт—Хеміки, Грігоренко—Робосу, Тесленко—Залізняк, Бєненсон—Гіркин і Галактионов—друкар.

грою для окремої особи а для цілого колективу—соціально визначеною функцією—належить Плекханову і повторена Юрінцем, що і слід було би визначити, або на наступній стор., де вказано, що мистецтво завжди виступає не тільки «ідеєю» прекрасного, але також: інші потяги людини до правди, до любови то-що» (підкрес. наше. С. М.) слід було б підкреслити класове походження та характер мистецтва. Це в результаті недогляду і неспішності в роботі, ми перейдемо до другої частини книжки.

Перше, що кидається в вічі у цій частині—це непропорційність, що її допущено при освітленні творчості окремих письменників. Так наприклад на 134 стор. в числі письменників, що є національною спадщиною для пролетаріату від буржуазної літератури згаданий і Тесленко в той же час в усій книжці не згадується ні словом про його творчість, в той час, як іншим менш значним письменникам, що зопали до цієї категорії присвячується по 5-6 сторінок. Така сама доля спіткала і деякого з радянських письменників, що завоювали собі значне місце в сучасній літературі, але про їх майже зовсім не згадано. Правда, той факт, що книга писалася для юнацького сектору ДВУ і розрахована в першу чергу на молоді, накладала на автора певні обов'язки, що до освітлення діяльності нашого літературного молодняка, але навіряд чи слідувало обміняти або обмежуватись одною тільки згадкою, про деяких письменників другої фаланги Жовтня.

Порівнююче повно освітлена галицька література, як дореволюційна, так і сучасна західно-українська та емігрантська. Але тут слід звернути увагу на одну неточність. Автор, характеризуючи революцію 1848 р. в Галичині, зовсім правильно оцінює роль українського селянства в Галичині по відношенню до польського повстання контрреволюційною. Але неправильно, на наш погляд, в думка автора, що «національне відродження» галицьких русинів виникло штучними засобами, це, власне кажучи, було діло ав-

стрійського абсолютизму, що проти нього повстала буржуазія» (Підкр. наше. С. М.). Власне кажучи, така думка, давала б право вважати і «національне відродження» сучасної радянської України штучним витвором імперіалізму, твердження яке навіряд чи зважиться тепер обстоювати і найзавзятіший «русотин». Так саме, слідувало би уточнити формулювання на стор. 107-й, де сказано, що «націоналістична ідея в українській літературі вперше скрісталізувалася в Галичині, яка була повсякчас у стані гострої національної боротьби ріжних народів імперії Габсбургів» (стор. 107. Підкр. наше! С. М.). На нашу думку слід було б сказати «... яка була втягнута в орбіту гострої національної боротьби» і т. д.

Приходиться пожалувати, що автор присвятивши більше третини своєї книжки основним проблемам літературознавства—дуже уривочно торкнувшись історії української критики. В новому виданні книжки що на цьому швидко виникне потреба, автор без сумніву присвятить їй укр. критики окремий розділ, викреслить деякі повторення, що трапляються особливо в останніх розділах книжки, додасть показчик літератури до окремих розділів, що в цій книжці на жаль пропущений, додасть до книжки іменний і предметний показчик в кінці і тим самим зробить свою книжку більше досконалим підручником для наших шкіл.

Що до зовнішнього оформлення книжки, то слід зауважити що до коректури друкарня віднеслась не досить уважно. В розділі про Куліша майже на кожній сторінці це слово вперто пишеться Кулеша (?). На стор. 130 по вині друкарні випала підпрокова примітка до вислова «сапожник» (третій рядок зверху) і баг. ін. При повторному виданні ДВУ слід було би видати книжку двома накладками, одну на крапцюму папері в портретами найвидатніших письменників на окремих вкладках в твердій оправі, друге відшпальоване для широкого вжитку.

С. Майський.